

MARÓTI EGON

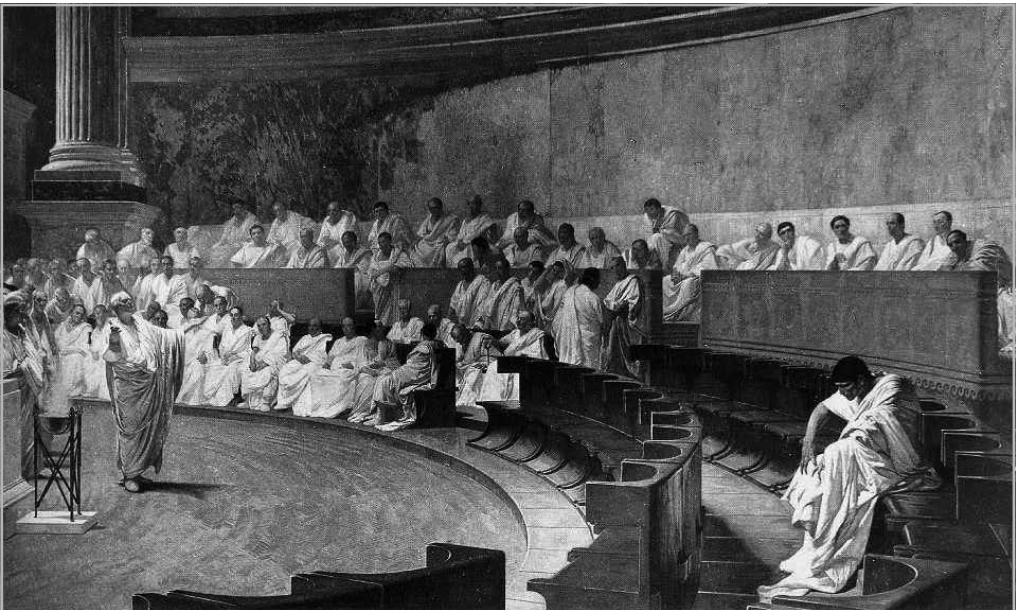
Historia est magistra vitae

Cicero szavai szállóigévé váltak, s általában úgy szokták érteni, értelmezni, hogy „a történelem az élet tanítómestere”. S a megállapítás ezt is jelenti – az összefüggésből kiragadva. Cicero azonban nem egészen ezt akarta mondani. Legrészletesebb szónoklattani munkájában a teljes mondat ugyanis így hangzik: „A történetírás valóban az idők tanúja, az igazság fénye, az emlékezet élete, az élet tanítómestere, a múlt idők hírnöke”.¹ A későbbi korok a tapasztalat szerint a lehetséges megoldások közül gyakran a legrosszabb lehetőséget választották. Persze adódnak szerencsés példák, elgondolkodtató esetek is. Így Rómának, az akkor ismert világ

vezető nagyhatalmának története során is van példa mindkettőre.

Úgy alakult, hogy a 3. makedón háborúban (Kr. e. 171–167) hosszas hadakozás után végül is sikerült győzelmet aratniuk a köztársaság legióinak a makedón király hadai felett, és a Pydna melletti csatában (168. június 22.) szétverték a makedón sereget, megszállták, majd négy, önmagában életképtelen területre osztották fel Makedóniát, szövetségeseiket pedig kíméletlenül megbüntették. De nem kímélte Róma a saját ingadozó szövetségeseit sem. Így például a közvetítő szándékkal fellépő Rhodosz elvesztette szárazföldi területeit, s beláthatatlan jövedelemtől esett el azáltal,

CICERO A SZENÁTUSBAN CESARE MACCARI FRESKÓJÁN (1882–1888)

hogy Déloszt szabadkikötővé, vámmentes rakodóhellyé nyilvánították. Több véresszájú, zsákmányra éhes politikus – a mai „héják” elődei – ezen felül a szigetállam elleni háború megindítását is sürgették.

A szenátusban heves viták zajlottak pro és kontra. A feszült hangulatban szólásra emelkedett a nagy tekintélyű volt censor, M. Porcius Cato, aki közismerten a római expanziós, hódító törekvések híve volt, ám ugyanakkor a római állam érdekeit megszeménoen számításba vevő politikus is. Cato az általános várakozással ellentétben józan mérséklettel érvelt, de szenátortársával szemben meglehetősen csípős hangú beszédet mondott. Ennek velejét az írásbeli hagyomány fenntartotta, mégpedig a következőképpen:

„Tudom, hogy a legtöbb embernek a fejébe szokott szállni, ha kedvezően, szerencsésen és sikeresen alakul a sorsa, s megnő és fokozódik a gőgje és erőszakossága. Ezért vagyok most nagy gondban azért, mert olyan kedvezően alakult a helyzet, hogy még valami szerencsétlen elhatározásra jutunk, ami kedvező helyzetünket elrontja, és túlzásba vesszük az örvendezést. A nehézségek lecsillapítanak és megtanítanak rá, mit kell cselekednünk, a siker fölötti öröm el szokott téríteni a helyes megfontolástól és belátástól. Annál nagyobb nyomatékkal javaslom, hogy halasszuk el néhány nappal ezt az ügyet, amíg a szertelen örvendezés után visszanyerjük önuralmunkat.

Bizony magam is úgy gondolom, hogy a rhodosiak nem kívánták, hogy úgy fejezzük be a háborút, ahogy befejeztük, s azt sem, hogy Perseus király vereséget szenvedjen. De nemcsak a rhodosiak nem kívánták ezt; úgy gondolom, hogy számos nép és nemzet ugyanúgy nem kívánta; s nem tudom, nem volt-e közöttük olyan, amelyik a mi megszügyenülésünk kedvéért nem kívánta ezt: ők azonban attól féltek, hogy ha nem marad senki, akitől tartanunk kell, mindent

kényünk-kedvünk szerint teszünk majd, s ők egyeduralmunk révén szolgálóinkká lesznek. Úgy gondolom, szabadságuk érdekében voltak ezen az állásponton. Ám a rhodosiak hivatalosan mégsem nyújtottak Perseusnak sohasem segítséget. Gondoljuk meg, mi egymás között, magánemberként mennyivel óvatosabban járunk el. Mert mindegyikünk, ha úgy gondolja, hogy valami az érdekei ellen van, teljes erejével szembeszegül, hogy megvédje az érdekeit; ők ezt mégis eltűrték.

Most nagyhírtelen veszni hagyunk oly nagy kölcsönös jótéteményeket, oly nagy barátságot? S amiről azt mondjuk, hogy ők meg akarták tenni, azt mi elsőként valóban megtegyük?

Aki a legádázabban beszél ellenük, ezt mondja: ellenségeink akartak lenni. Ugyan van-e közöttetek olyan, aki a maga részéről méltányosnak tartaná, hogy valaki büntetést kapjon azért, mert rábizonyul, hogy rosszat kívánt cselekedni? Úgy vélem, senki; mert én, ami engem illet, nem kívánám.

Akkor hát? Létezik olyan szigorú törvény, amely kimondja, ha valaki ezt és ezt kívánta cselekedni, büntetése legyen ezer sestertius, de ne több, mint vagyonának a fele? Ha valaki ötszáz iugerumnál többet szeretett volna birtokolni, akkora legyen a büntetése; ha valaki nagyobb nyáját szeretett volna birtokolni, akkora legyen a büntetése?² Hiszen mi mindannyian többet szeretnénk, és ezért nem jár büntetés.

De ha nem jogos elismerést aratni olyasmíért, amiről valaki azt mondja, hogy szerette volna derekasan elvégezni, ám mégsem tette meg, a rhodosiaknak hogyan legyen kárára, nem az, hogy rosszat tettek, hanem az, hogy állítólag rosszat akartak?

Azt mondják, a rhodosiak gőgösek: ez olyan szemrehányás, amit a legkevésbé sem óhajtanám, hogy rám vagy a gyerekeimre mondjanak. De mennyiben tartozik ez ránk? Azért haragszunk, mert valaki gőgösebb, mint mi?³

A háborúra nem került sor. S a következő korszakban, a Mithridatész elleni háborúk során beigazolódott Cato előrelátó bölcsessége. Ha az egykor, több mint kétezer évvel ezelőtt a római szenátusban, a világpolitika akkori vezető fórumán elhangzott beszéd summáját ma felolvasnák – persze latinul – az ENSZ tanácskozásán, tanulságos összehasonlítás adódnék a két testület bölcs előrelátása, szuverenitása és történelmi felelősségtudata között.

Pedig a római szenátus sem volt valami makulátlan együttes...

JEGYZETEK

¹ De oratore II. 36: historia vero testis temporum, lux veritatis, vita memoriae, magistra vitae, nuntia vetustatis. – A latin historia szó jelenthet történelmet és történetírást egyaránt: az adott összefüggésben – és folytatás szerint isi egyértelműen az utóbbiról van szó.

² Cato itt az állami közföldek, az ager publicus területén bérelhető föld méreteire, illetőleg az ott legeltethető állatok számát maximáló törvényre utal.

³ A fönntebb leírtak első részét a FERENCZY E. – MARÓTI E. – HAHN I.: *Az ókori Róma története* című egyetemi tankönyv (Budapest 1992, 2003) általam írt köztársaságkori része alapján foglaltam össze. Cato beszéde a Havas László által szerkesztett Róma. Egy világbirodalom politikai, erkölcsi és történelmi eszméi című kiadvány 1. kötetében jelent meg (Debrecen 1998), szintén az én fordításomban.

a civil egyetem...

Portrék az SZTE-ről (könyvsorozat)
 EGYETEM a szegedi felsőoktatás háttérmagazinja
 SZTE Nevezéses Horgászverseny
 A szegedi felsőoktatás története (vetélkedő)
 A célszemély: Bálint Sándor (könyv)
 Professoribus Salutem (egyetemi emlékpótlók)

Szegedi Gólyahír

www.egyetem.szeged.hu

www.sztehok.szeged.hu

www.fossilia.hu

www.hszi.hu

Szegedi Tudományegyetem Polgáraiért Alapítvány